

KDV İadesinin Firmaların İhracat Performansı Üzerindeki Etkisi: Esenyurt'taki Firmalar İçin Panel Veri Analizi İle Ampirik Bir Değerleme

The Impact of VAT Refunds on Firms' Export Performance: An Empirical Panel Data Analysis for Firms in Esenyurt

Fatma Ercan¹, Yunus Budak²

DOI: [10.59445/ijephss.1836748](https://doi.org/10.59445/ijephss.1836748)

Atıf / Cite: Ercan, F., Budak, Y., (2026). KDV iadesinin firmaların ihracat performansı üzerindeki etkisi: Esenyurt'taki firmalar için panel veri analizi ile ampirik bir değerlendirme, *International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences*, 9(1), 102-117, <https://doi.org/10.59445/ijephss.1836748>

Araştırma Makalesi / Research Article

Makale İlk Gönderim Tarihi / Recieved (First): 05.12.2025

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 05.01.2026

Lisans Bilgisi / License Information: Bu çalışma, Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY NC) ile lisanslanmıştır. / *This work is licensed under Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License (CC BY NC).*

İntihal Kontrolü / Plagiarism Checks: Bu çalışma, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir. / *This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.*

Özet

Günümüz küresel ekonomik sisteminde ülkeler, sürdürülebilir ekonomik büyüme hedeflerine ulaşabilmek ve uluslararası rekabet güçlerini artırabilmek amacıyla dış ticaret politikaları kapsamında ihracatı teşvik edici çeşitli araçlara başvurmaktadır. Bu araçlar arasında mali teşvikler önemli bir yer tutmakta olup, özellikle vergi teşvik politikalarından biri olan ihracata yönelik Katma Değer Vergisi (KDV) iadesi, firmaların ihracat faaliyetlerini destekleyen temel mekanizmalardan biri olarak öne çıkmaktadır. Türkiye’de sanayi ve ticaret faaliyetlerinin yoğunlaştığı merkezlerden biri olan ve aynı zamanda ülkenin en büyük ilçelerinden biri konumundaki Esenyurt, yüksek ihracat potansiyeline sahip çok sayıda işletmeye ev sahipliği yapmaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, 2019–2023 dönemine ait veriler kullanılarak Esenyurt’ta faaliyet gösteren 251 firmanın ihracat performansı ile KDV iadesi arasındaki ilişkinin panel veri yöntemiyle analiz edilmesi ve söz konusu teşvik politikasının etkinliğinin değerlendirilmesidir. Analizde, firmalar arası heterojenliği dikkate alabilmek amacıyla tesadüfi etkiler modeli tercih edilmiştir. Firmaların aynı zaman dilimi boyunca gözlemlenebilmesi nedeniyle kullanılan veri seti dengeli panel niteliği taşımaktadır. Çalışmada KDV iadesi miktarı bağımlı değişken olarak ele alınırken, firma büyüklüğünü temsilen net satışlar ve makroekonomik bir gösterge olarak döviz kuru kontrol değişkenleri olarak modele dâhil edilmiştir. Elde edilen bulguların, ihracata yönelik vergi teşviklerinin firma performansı üzerindeki etkisinin anlaşılmasına katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: KDV İadesi, İhracat Performansı, Panel Veri Analizi.

JEL Kodu: F14, H25

Abstract

In today’s global economic system, countries place significant emphasis on export-promoting measures within the scope of foreign trade policies in order to achieve sustainable economic growth and enhance their international competitiveness. Among these measures, fiscal incentive instruments play a crucial role, and in particular, export-oriented Value Added Tax (VAT) refunds have emerged as one of the key policy tools supporting firms’ export activities. Esenyurt, which is one of the largest districts in Istanbul and a major hub for industrial and commercial activity in Türkiye, hosts a large number of firms with high export potential. The main objective of this study is to analyze the relationship between VAT refunds and the export performance of 251 firms operating in Esenyurt by employing panel data analysis based on annual data covering the period from 2019 to 2023, and to evaluate the effectiveness of this incentive policy. In the empirical analysis, the random effects

¹ **Sorumlu Yazar / Corresponding Author**, Lisansüstü Öğrencisi / Graduate Student, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat ABD / Istanbul University, Institute of Social Sciences, Department of Economics, İstanbul – Türkiye, fatma.ercan@ogr.iu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-8168-0347>.

² Dr. Öğr. Üyesi / Asst. Prof., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Ulaştırma Hizmeti Bölümü / Ağrı İbrahim Çeçen University, Vocational Highschool, Department of Transportation Services, Ağrı – Türkiye, ynsbdk04@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3126-743X>.

Fatma Ercan, Yunus Budak

KDV İadesinin Firmaların İhracat Performansı Üzerindeki Etkisi: Esenyurt'taki Firmalar İçin Panel Veri Analizi İle Ampirik Bir Değerleme

Vol: 9 Issue: 1

Winter 2026

model is preferred in order to account for firm-specific heterogeneity. Since the firms are observed over the same time period, the dataset constitutes a balanced panel. In the model, the amount of VAT refunds is treated as the dependent variable, while firm size, represented by net sales, and the exchange rate, reflecting macroeconomic conditions, are included as control variables. The findings of the study are expected to contribute to the literature by providing empirical evidence on the effectiveness of export-oriented tax incentives in improving firm-level export performance and informing policymakers in the design of more efficient export promotion strategies..

Keywords: VAT Refund, Export Performance, Panel Data Analysis.

JEL Code: F14, H25

1. Giriş

Küresel ticaretin giderek daha rekabetçi hale geldiği günümüzde, ülkeler arası ticari faaliyetler genişlemiştir ve İhracat ekonomik büyümenin temel itici gücü olmuştur. Bu sebeple ülkeler dış ticaret politikasına ayrı bir önem vermektedir. Ülkelerde, ihracat hacmini artırmak ve dış ticaret dengesini iyileştirmek amacıyla ihracata yönelik vergi teşvikleri uygulanmaktadır. Bu teşviklerden biri de Katma Değer Vergisi (KDV) iadesidir. KDV iadesi, 3065 sayılı kanunda belirtilen ve ihracatçı işletmelerin üretim ve ticaret süreçlerinde ödedikleri KDV'yi geri alabilmelerini sağlayan bir uygulamadır. Bu uygulama, İhracatçı firmalara maliyet avantajları sunarak, rekabet güçlerini artırmalarına yardımcı olmaktadır.

KDV iadesinin firmalar üzerindeki etkileri üzerine yapılan akademik ve sektörel çalışmalar, KDV'nin iadesin işletmelerin likiditesini artırarak ihracat hacmini genişletmesine katkı sağladığını göstermektedir. Firmalar, elde ettikleri finansal kaynakları yeni yatırımlar için kullanır ve bu yatırımlarla yeni pazarlara açılır. Bu da uzun vadede büyümelerine imkân sağlar. Bu bağlamda, KDV iadesinin ihracat performansı üzerindeki etkisini analiz etmek, Türkiye'deki firmaların uluslararası ticaretteki rekabet gücünü ve konumunu daha derinlemesine anlamak için büyük bir önem taşımaktadır.

Bu çalışmada, Türkiye'de ihracatı artırmaya yönelik uygulanan mali teşvikler ele alınmakta ve KDV iadesinin dış ticaret başarısı üzerindeki etkisi analiz edilmektedir. Analiz, Esenyurt bölgesinde faaliyet gösteren ihracatçı firmalar özelinde panel veri analizi yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Çalışmanın dördüncü bölümünde, KDV iadesi ile ihracat performansı arasındaki ilişkiyi inceleyen panel veri analizine dayalı ampirik literatür ele alınmıştır. Beşinci bölümünde, kullanılan yöntem, veri seti ve elde edilen bulgular açıklanarak yorumlanmıştır. Altıncı bölümünde, çalışmanın sonuçlarına yer verilmiştir.

2. Türkiye'de İhracat ve İhracat Teşvikleri

Türkiye, 1980'den sonra ticareti serbestleştirmeye yönelik önemli adımlar atılmıştır. 24 Ocak 1980 kararlarıyla ithal ikameci sanayileşme modeli terk edilmiş; ihracat yönelik üretime destek veren ve üretilen bu ürünlerin dış pazarlara satışına yönelik teşvik önlemlerini kapsayan dışa açık bir ekonomi politikası benimsemiştir (Kemer, 2003: 33). 24 Ocak 1980 Kararları ile ihracatı artırmak için, İthalatın serbestleştirilmesi, ihracatın ve yabancı sermayenin teşviki ve ihracata finansman gibi destekleyici kararlar alınmıştır (Uludağ ve Arıcan, 2003: 47-48).

İhracat yönelik bu teşvikler, ihracatçıların ihracat işlemlerinde karşılaştıkları zorlukları ortadan kaldırmak ve ihracatlarını artırmak için etkili ve esnek bir sistem kurmalarına yardımcı olacak bütün düzenlemeleri kapsamaktadır (Rövşen ve İnci, 2000: 177). Bu da ihracat pazarlarının genişlemesi, Türk menşeli ürünlerin uluslararası arenada daha güçlü bir rekabet avantajı elde edebilmesi açısından önemlidir.

İhracat teşvikleri makroekonomik açıdan değerlendirildiğinde, ülkenin ihracat hacminin artmasına ve cari açığın azaltılmasına katkı sağlamakta; ekonomik büyüme, ödemeler dengesi ve kamu bütçesi üzerinde olumlu etkiler yaratmakta ve aynı zamanda gelir dağılımını etkilemektedir. Mikroekonomik açıdan bakıldığında; bu teşvikler firmaların ihraç edilecek malların üretimi veya temini sürecinde karşılaştıkları ve maliyetleri artıran unsurların azaltılmasına yardımcı olmakta ve uluslararası pazarlarda rekabet edebilirliklerini artırma açısından kritik bir önem taşımaktadır (Aktürk ve Şenol, 2010). Bu kapsamda birçok teşvik mekanizması hayata geçirilmiştir. T.C. Ticaret Bakanlığı'na göre Türkiye'de ihracata yönelik sunulan vergisel teşvikler şunlardır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2025):

- "Katma Değer Vergisi (KDV) İstisnası"

- "Vergi, Resim, Harç İstisnası"
- "Dâhilde İşleme Rejimi"
- "Hariçte İşleme Rejimi"

Türkiye, ihracatçı firmalara vergi muafiyetleri, indirimler ve finansman destekleri sunarak ihracatı teşvik etmektedir. Bu çalışmada, ihracata konu olan mal ve hizmetlerde firmaların ödedikleri Katma Değer Vergisi'ni (KDV) iade ya da mahsup yoluyla geri alabilmesine olanak tanıyan KDV iade sistemi ele alınacaktır.

3. KDV İadesi ve Firmaların İhracat Performansı

KDV, mal ve hizmetlerin üretimden nihai tüketime kadar olan sürecindeki her satışta devlet tarafından alınan dolaylı bir vergi türüdür (Atayeter ve Erol, 2011: 5). Kısaca KDV her alış ve satış aşamasında alınan en önemli vergi türlerinden biridir. Ülkemizde 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu, 1 Ocak 1985 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Resmî Gazete, 1984). "Ticari, sınai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti kapsamındaki teslim ve hizmetler, her türlü mal ve hizmetlerin ithalatı ile diğer işlemler dolayısıyla yapılan teslim ve hizmetler Katma Değer Vergisinin konusunu oluşturur" (3065 sayılı KDVK, m.1). KDV uygulamalarının temeli tüketicilerden tahsil edilen KDV'nin satıcı tarafından devlete vergi olarak ödenmesine dayanır. Satıcının satışları üzerinden hesapladığı KDV, alışları nedeni ile satıcılara ödediği KDV'den fazla ise aradaki fark vergi dairesine ödenir. Alışları nedeni ile ödediği KDV satışları üzerinden hesapladığı KDV'den fazla ise sonraki döneme devreder. Bu şekilde düzenlenmiş indirim mekanizması ile KDV en son nihai tüketicinin üzerinde kalmaktadır. Ancak KDV Kanunu'nda bazı işlemler gerek ekonomik ve gerekse sosyal amaçlarla vergiden istisna tutulmuştur. KDV'de istisnalar kanunun 11 ila 17. maddeleri arası ve geçici maddelerle düzenlenmiştir. Özellikle KDV kanunu gereğince ihracat işlemleri, uluslararası vergi prensipleri gereği Katma Değer Vergisi'nden istisna edilmiştir (Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2014).

Yukarıda yer alan açıklamalar çerçevesinde, KDV sisteminde, ihracata konu olan mal ve hizmetlerin vergilendirilmesinde temel ilke olarak "varış ülkesi" prensibi benimsenmiştir. Bu prensibe dayalı olarak uygulanan ihracat istisnası, KDV sistemine sahip tüm ülkelerde yer alan ortak bir düzenlemedir (Saraçoğlu ve Ejder, 2016). Bu ilke doğrultusunda hareket edilmiş ve Kanun'un 1. maddesi kapsamında her türlü mal ve hizmet ithali KDV'ye tabi tutulurken, 11. maddede yer alan "Mal ve Hizmet İhracatı" başlığı altında, her türlü mal ve hizmet ihracatı KDV'den istisna edilmiştir.

Teşvik politikaları çerçevesinde KDV iadesi de ihracatı teşvik aracı olarak kabul edilir. İhracat işlemlerinde KDV iadesi uygulamalarının yasal dayanağını olan karar, İhracat Rejimi kararı, (Karar No: 95/7623) 22/12/1995 tarihli ve 22515 sayılı Resmî Gazete'de yayımlandı. Bu Kararın amacı; ihracata yönelik KDV'nin iadesi esasını düzenleyerek, ihracatın ülke ekonomisinin yararına organize edilmesini, desteklenmesini ve geliştirilmesini sağlamaktır (T.C. Resmî Gazete, 1995).

3065 sayılı KDV Kanunu'nun 30/a maddesine göre; "vergiye tabi olmayan veya vergiden istisna edilmiş bulunan malların teslimi ve hizmet ifası ile ilgili alış vesikalarında gösterilen veya bu mal ve hizmetlerin maliyetleri içinde yer alan KDV'nin, mükellef tarafından indirim konusu yapılamayacağı" belirtilmiştir (3065 sayılı KDVK, m.30/a). Ancak, aynı kanunun 32. Maddesinde " Bu Kanunun 11, 13, 14 ve 15 inci maddeleri ile 17 nci maddenin (4) numaralı fıkrasının (s) bendi uyarınca vergiden istisna edilmiş bulunan işlemlerle ilgili fatura ve benzeri vesikalarda gösterilen Katma Değer Vergisi, mükellefin vergiye tabi işlemleri üzerinden hesaplanacak Katma Değer Vergisinden indirilir Vergiye tabi işlemlerin mevcut olmaması veya hesaplanan verginin indirilecek vergiden az olması hallerinde indirilemeyen Katma Değer Vergisi, işlemin gerçekleştiği dönemi izleyen ikinci takvim yılının sonuna kadar talep edilmesi şartıyla Maliye ve Gümrük Bakanlığınca tespit edilecek esaslara göre bu işlemleri

yapanlara iade olunur" ifadesine yer verilerek Kanunun 30/a hükmüne istisna getirilmiştir (3065 sayılı KDVK, madde 32).

Yukarıda da değinildiği gibi ülkemizde KDV iadelerinin hukuki temelini 3065 Sayılı KDV kanunu ve bu kanun çerçevesinde çıkartılan tebliğlerdir. Kısaca KDV iadesi, mükelleflerin iade kapsamına giren işlemleri sebebiyle yüklendikleri KDV'leri, belirlenen şartları sağlamaları halinde devletten geri talep etmeleri olarak ifade edilebilir (Usta ve Gerekan, 2017).

KDV Kanunun 12. maddesine göre bir teslimin ihracat sayılması için aşağıdaki iki şart gerçekleşmek zorundadır (3065 sayılı KDVK, madde 12).

Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 12. maddesine göre bir teslimin ihracat olarak kabul edilebilmesi için iki temel koşulun birlikte sağlanması gerekmektedir. İlk olarak, teslim işlemi yurt dışında yerleşik bir müşteriye, serbest bölgedeki bir alıcıya ya da yetkili gümrük antreposu işleticisine yapılmalıdır. İkincisi, teslim edilen malın Türkiye Gümrük Bölgesi dışına çıkarak ilgili dış ülkeye, serbest bölgeye ulaşması veya antrepoya konulması şarttır (3065 sayılı KDVK, m.12).

İhracat teşviklerine yönelik yapılan düzenlemeler ve buna bağlı olarak KDK Kanunu'nda yapılan değişiklikler, ihraç edilen eşyanın yurt dışındaki alıcıya KDV'siz olarak tesliminin yanı sıra ihracatçının ihraç ettiği ürünlerin bünyesine giren hammadde, işçilik ve ihracat sırasında yapılan gider gibi yüklendiği ancak indirim yoluyla gideremediği bu maliyet KDV'nin iadesini içermektedir. Bu işlemler sonucunda firmanın ihraç edilen eşyaları KDV'den arındırılmış bir biçimde uluslararası pazarda rekabet edebilmektedir. Aynı zamanda KDV tutarı iade edildiğinden dolayı, daha düşük maliyetle satış gerçekleştirmiş olmaktadır (Şenyüz vd., 2009: 247). Mal ve hizmet ihracatında KDV iadesinden faydalanabilmek için, malın Türkiye gümrük sahasından çıkarılarak yurt dışındaki bir alıcıya teslim edilmesi ve hizmetin ise yurt dışındaki müşterilere sunulması, ayrıca hizmetin yurt dışında kullanılıyor olması gerekmektedir (Kaya, 2011: 83). Dolayısıyla KDV Kanunu'nun 32. Maddesinin temel amacı, ihracattı gerçekleşen mallar için ödenen KDV'nin mükelleflere geri ödemesini düzenleyerek, ihracatçıların finansal yükünü hafifletmek ve nakit akışlarını iyileştirmek (Demir, 2001: 48). Böylece firmaların maliyetlerini düşürerek ihracat fiyatlarını rekabetçi seviyelere çekmelerine olanak tanımaktadır firmaların rekabet gücünü artırmaktır. Özellikle Küçük ve Orta Büyüklükte İşletmeler (KOBİ) için büyük önem taşıyan bu sistem, firmaların uluslararası pazarlarda daha güçlü bir konuma gelmesini sağlamaktadır. KDV iadesi sayesinde ihracatçılar, üretim süreçlerinde maruz kaldıkları vergi yükünü minimize ederek finansal kaynaklarını daha verimli kullanabilmekte, böylece ihracat hacimlerini artırma fırsatı yakalamaktadırlar.

YIL	İHRACAT İADESİ (Milyon TL)	TOPLAM KDV (Milyon TL)	TOPLAM VERGİ GELİRİ (Milyon TL)	İADE/KDV ORANI	İADE/ TOPLAM VERGİ ORANI
2013	16.806,82	123.878,36	367.517,73	14%	5%
2014	19.940,70	130.538,55	401.683,96	15%	5%
2015	22.486,74	153.844,17	465.229,39	15%	5%
2016	25.250,40	168.808,35	529.607,90	15%	5%
2017	32.778,32	206.679,68	626.082,42	16%	5%
2018	48.259,40	250.661,59	738.180,40	19%	7%
2019	60.545,42	270.152,81	820.148,19	22%	7%
2020	62.132,09	323.989,96	983.069,87	19%	6%
2021	101.429.099	395.128,00	1.121.300,00	20%	7%
2022	184.444.428	472.900,00	1.347.100,00	20%	7%
2023	278.067.553	514.000,00	1.489.000,00	20%	7%

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı

Tablo 1'deki verilere göre, ihracat KDV iadesi 2013-2023 yılları arasında sürekli artış göstermiştir. 2019 yılında en yüksek orana ulaşan iade, ihracatçılar için önemli bir finansal destek sağlamıştır. Türkiye'deki ihracatçıların vergi teşviklerinden giderek daha fazla faydalandığını göstermektedir. Genel olarak tahsil edilen toplam KDV'nin ortalama olarak %18'i, toplam vergi gelirlerinin %6'sı ihracatçılara KDV iadesi olarak geri ödenmiştir. Bu suretle önemli ölçüde (teşvik mahiyetinde) gelir transferi yapılmaktadır. Yani iade oranının yüksekliği, ihracatın teşvik edilmesi amacıyla sağlanan vergi avantajlarının etkili olduğunu ve ihracatın rekabet gücünü artırmaya yönelik bir strateji olarak kullanıldığını göstermektedir.

Sonuç olarak, KDV iadesi uygulaması, Türkiye'nin ihracata dayalı büyüme modelinde önemli bir yer tutmakta ve firmaların uluslararası rekabetçiliğini artırmada stratejik bir rol üstlenmektedir. İhracatçılar için vazgeçilmez bir destek mekanizması haline gelen KDV iadesi, firmaların maliyet avantajı elde etmelerini ve ihracat hacimlerini artırmalarını sağlayarak, Türkiye'nin küresel ticaretteki konumunu güçlendirmektedir.

İhracata yönelik teşvikler, özellikle KOBİ'ler başta olmak üzere ihracatçı işletmelerin üretimden pazarlamaya kadar olan süreçlerdeki faaliyetlerini destekleyerek, dış pazarlara açılmalarını kolaylaştırmakta ve uluslararası rekabet güçlerini artırmada önemli bir rol oynamaktadır. Bu destekler, aynı zamanda ihracat pazarlarının genişletilmesi ve Türkiye'nin küresel ihracat içindeki payının artırılması açısından da stratejik bir öneme sahiptir (Yakal, 2002: 24).

4. Ampirik Literatür Taraması

Vergi teşviklerinden en önemlilerinden biri olan KDV iadesi uygulaması, gerek Türkiye’de gerekse uluslararası literatürde, firmaların ihracat performansına olan katkısı açısından farklı sektörler ve ülkeler özelinde detaylı biçimde incelenmiştir.

Türkay ve Ünsal (2008), Türkiye’de KDV iadesinin ihracat üzerindeki etkisini inceleyen ampirik çalışmasında, Türkiye’nin sektör bazlı ihracat performansını analiz etmiş ve üç aylık veriler şeklinde 1995 yılının ilk üç ayından 2005 yılı son üç ayına kadar olana dönemlere ait verileri kullanmıştır. Çalışmasında zaman serisi analizinde Granger nedensellik testini kullanmıştır. Modelde bağımlı değişken olarak ihracat tutarını, bağımsız değişken olarak ise KDV iadesi ve döviz kurunu ele alınmıştır. Elde edilen bulgular, ihracat ile KDV iadesi arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve güçlü bir ilişki bulunduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca KDV iadesi uygulamasının ihracat üzerindeki gecikmeli etkilerini de göz önünde bulundurmuş ve kısa vadede olduğu kadar orta vadede de ihracatı destekleyici sonuçlar elde etmiştir.

Şimşek ve Yazıcı (2004), Bilecik ve Eskişehir’de bulunan 56 firma ile yaptıkları anket çalışmalarında; Türkiye’de uygulanan 14 farklı ihracat teşvikine ilişkin olarak firmalara çeşitli sorular yöneltilmiştir. Buna göre; KDV istisnasının en etkin teşvik uygulaması olduğu; bunu dahilde işleme rejimi, Eximbank kredileri, yurt dışı fuar ve sergilere katılım yardımı, uluslararası nitelikli yurtiçi ihtisas fuarlarının desteklenmesi teşviklerinin takip ettiği saptanmıştır. Görüldüğü gibi Bilecik ve Eskişehir’deki en etkin teşvik KDV istisnasıdır.

Wang ve Anwar (2022), Çin’deki mekanik ürünler sektörüne yönelik yaptıkları çalışmada, KDV iade oranının ihracat performansı üzerindeki etkilerini analiz etmişlerdir. Panel veri ve Propensity Score Matching yöntemleri kullanılarak yapılan analizler, iade oranındaki artışların ihracatı azalttığını göstermiştir. Sonuçlara bakıldığında, KDV iadesinde bir puanlık artış ihracat hacmini yaklaşık %2,07 oranında düşürmektedir. Bu durum, KDV iadesinin her zaman ihracatı teşvik etmeyebileceğini ortaya koymaktadır. Çin’in mekanik ürünler sektöründe, KDV iadesinin dış pazarlarda rekabet gücünü artırmak yerine, kısa vadede ihracat performansını olumsuz etkileyebileceğini göstermektedir. Bu çalışma, KDV iadesinin ihracat üzerindeki etkilerinin ülke, sektör ve uygulama detaylarına bağlı olarak farklılık gösterebileceğine işaret etmektedir.

Gourdon, Monjon ve Poncet (2014), çalışmaları Çin’in 2003-2012 dönemi boyunca bazı ürünler düzeyinde 327 Çin şehri için ihracat-miktar verilerine dayanmakta ve Çin ihracat performansı üzerinde pozitif ve anlamlı KDV iadesi etkisini incelemişlerdir. Çalışmada, işleme ticareti ile sınırlı olan ve KDV iadesi uygulanmayan ürünler kontrol grubu olarak değerlendirilmiştir. Ampirik analizler, KDV iadesindeki 1 puanlık artışın, KDV iadesine uygun ihracat miktarında ortalama %6,5 oranında artış sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu etkinin, KDV iadesindeki artış ve azalış dönemlerinde de tutarlı olduğu belirtilmiştir. Yazarlar, KDV iadesinin Çin’in küresel pazarlardaki rekabet gücünü artırmada önemli bir politika aracı olduğunu vurgulamışlardır.

Kuria, Omboi ve Achoki (2016), Kenya’daki EPZ yani hükümetler tarafından kurulan özel ekonomik bölgelerdeki firmalarının performansını etkileyen vergi teşviklerini incelemişlerdir. Çalışmada, tüm 86 EPZ firması üzerinde panel veri yöntemiyle anket formu kullanılarak veri toplanmış ve şirket finansal performansı ROA, ihracat satışları, istihdam sayısı ve firma yaşı ile ölçülmüştür. Bağımlı değişkenler, ihracat hacmi, istidam ve firma yaşı olup, bağımsız değişkenlerde KDV teşviki, gelir vergisi muafiyetleri, sermaye teşvikleri, tüketim vergisidir. Bulgular, KDV teşvikleri, kurumsal vergi kolaylıkları, sermaye teşvikleri ve özel tüketim vergisi indirimlerinin EPZ firmalarının ROA (Aktif karlılık), ihracat hacmi, istihdam ve faaliyet süresi üzerinde pozitif ve anlamlı etkileri olduğunu ortaya koymuştur.

Guo ve Li (2023), *Economic Analysis and Policy* dergisinde yayımlanan bir çalışmada, Çin'in 2018 yılında yürürlüğe koyduğu KDV kredi iade reformunun firmaların üretkenliği üzerindeki etkileri detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. 2018 reformunun başlangıcını odak noktası olarak kullanarak, 2014'ten 2020'ye kadar bazı Çinli işletmelerin reformdan mali faydalar elde ederken, diğerlerinin elde edemediğini vurgulamak için farklar-farkları (DID) analiz yöntemini kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre, KDV iadesi alabilen işletmeler, reformdan hiçbir mali fayda elde etmeyenlere kıyasla toplam faktör verimliliğini %6,96 oranında artırmıştır. Bu firmalar için finansman kaynağı olarak KDV kredi iadesinin etkisini yansıtır ve doğrudan artan yatırıma veya yüksek teknoloji işletmelerinde olduğu gibi artan Araştırma ve Geliştirme(Ar-Ge)'ye yol açmaktadır. Özellikle özel sektör firmaları ve büyüme aşamasındaki işletmeler üzerinde reformun daha güçlü etkiler yarattığı vurgulanmıştır.

Sonuç olarak, mevcut literatür genel olarak KDV iadesinin firmaların ihracat performansı üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bu çalışma, Esenyurt gibi yerel bir örnek üzerinden bu ilişkinin Türkiye özelinde detaylı bir şekilde incelenmesine katkı sunmaktadır.

5. KDV İadesinin Firma İhracat Performansına Etkisinin Analizi

Çalışmada söz konusu ilişkinin ampirik olarak incelenmesinde panel veri analiz yöntemi kullanılmıştır. Panel veri yapısı, hem yatay kesit (firmalar) hem de zaman boyutunu (yıllar) içerecek şekilde yapılandırılmış olup, ekonometrik analizlerde güçlü sonuçlar elde etmeye olanak sağlamaktadır. Panel veri, bireyler, firmalar, hane halkları gibi birimlere ait yatay kesit gözlemlerin, belli bir dönemde bir araya getirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Yerdelen Tatoğlu, 2024). Bu veri yapısı sayesinde, yalnızca zaman serileri ya da kesit verileriyle ulaşılamayan içgörülere erişmek mümkün olmaktadır. Panel veri setleri, daha fazla varyans sağladıkları ve gözlem sayısını artırdıkları için daha yüksek derecede serbestlik sunar, bu da tahminlerin doğruluğunu artırır ve çoklu doğrusal bağlantı (multicollinearity) sorununu azaltmaktadır. (Cheng & Hsiao, 2003).

Panel veri analizi, birimlere özgü sabit ve gözlemlenmeyen heterojenlikleri kontrol etme imkânı vererek klasik zaman serisi veya kesit analizlerinden daha güçlü sonuçlar sağlamaktadır. Bu çerçevede en yaygın kullanılan modelleme yaklaşımları sabit etkiler (Fixed Effects, FE) ve rassal etkiler (Random Effects, RE) modelleridir. Sabit etkiler modeli, her bir birimin zamanla değişmeyen özelliklerini kontrol ederek bu heterojenliğin etkisini sabit terimler aracılığıyla modele dâhil eder; bu sayede gözlemlenmeyen bireysel farklılıklar kontrol edilerek daha tutarlı tahminler elde edilir. Öte yandan rassal etkiler modeli, birimlere özgü etkilerin tüm örneklemde rastgele çekildiğini ve bağımsız değişkenlerle ilişkisiz olduğunu varsayar; bu yaklaşım hem bireyler arası hem de zaman içi varyasyonu kullanarak daha verimli tahminler yapılabilir (Evans, 2025).

Panel veri analizinde sabit etkiler FE ve rassal etkiler RE modelleri arasında uygun model seçimi için en yaygın yöntem Hausman testidir. Bu test, FE ve RE modellerinin tahmincilerinin sistematik olarak farklı olup olmadığını değerlendirir; sıfır hipotezi altında RE modeli tutarlı ve verimli kabul edilirken, test sonucu anlamlı olduğunda FE modeli tercih edilir. Böylece panel veri analizinde doğru model seçimi sağlanır (Yerdelen Tatoğlu, 2024).

Çalışmada, sabit etkiler hipotez test edilmiş ve bu hipotezlerin tamamı ekonomik teoriyle uyumlu bir biçimde doğrulanmıştır.

Bu çalışmada, 2019–2023 yılları arasında İstanbul Esenyurt bölgesinde faaliyet gösteren toplam 251 firmaya ait veriler kullanılarak, ihracat performansı ile KDV iadesi, net satışlar ve döviz kuru arasındaki ilişki incelenmiştir. Firmalara ilişkin mali ve performans verileri Gelir İdaresi Başkanlığı kayıtları ile firmaların yıllık mali tabloları ve iç raporlarından elde edilirken; döviz kuru verileri Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından yayımlanan aylık verilerden sağlanmıştır.

Tablo 2’de, modelde dikkate alınan değişkenler ile bu değişkenlere ait kısa tanımlar ve açıklayıcı bilgiler yer almaktadır.

Tablo 2. Serilere İlişkin Bilgiler

Sembol	Kısa Tanımı	Değişken
İhracat	Firma ihracat performansı (Yurtdışı Satış)	Bağımlı değişken
Kdv iade	Firmalara uygulanan KDV iadesi tutarını temsil etmektedir	Bağımsız değişken
Net satış	Firmaların toplam net satışlarını göstermektedir ve üretim/satış kapasitesinin ihracatla ilişkisini değerlendirmek amacıyla modele dâhil edilmiştir.	Bağımsız değişken
Dövizkuru	Döviz kuru (TL/\$), kur değişimlerinin ihracat üzerindeki fiyat rekabeti etkisini analiz etmeye imkân sunar.	Bağımsız değişken

Tablo 3’de serilere ait tanımlayıcı istatistiki bilgiler yer almaktadır. Bu bölümde sunulan tanımlayıcı istatistikler, analizde kullanılan temel değişkenlerin dağılım özelliklerini ortaya koymaktadır. Ortalama, medyan, minimum, maksimum, standart sapma, çarpıklık ve basıklık değerleri, her bir değişkenin merkezi eğilimini, yayılımını ve dağılım şeklini değerlendirmede kullanılmaktadır.

Tablo 3. Serilere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	Gözlem (n)	Ortalama	Std. Sapma	Min	Max
kdvade	1,223	1.08e+08	2.05e+08	0	2.37e+09
ihracat	1,223	2.54e+09	4.76e+09	93,539	5.71e+10
netsatış	1,223	5.06e+09	8.73e+09	1,939,564	1.06e+11
dövizkuru	1,223	11.5313	5.3664	5.67	19.14

Yukarıdaki tanımlayıcı istatistikler, çalışmada yer alan değişkenlerin dağılımı hakkında bilgiler vermektedir. Değerlendirmeye alınan firmalar farklı ekonomik büyüklüklere sahip oldukları için değişkenlerinin ortalamaları oldukça yüksek çıkmıştır. Dolayısıyla her üç değişkende de standart sapma değerlerinin ortalamalardan daha yüksek olması, değişkenlerin önemli düzeyde saçıldığını ve dağılımın geniş olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, minimum değerlerin sıfıra yakın, maksimum değerlerin ise oldukça yüksek olması serilerin normal dağılım sergilemediği anlaşılmaktadır.

Bu durum, regresyon analizlerinde spesifikasyon testlerin sağlıklı çalışabilmesi için sorun oluşturabilmektedir. Özellikle pozitif çarpıklık ve değişkenlik yüksekliği nedeniyle modelde yer alan değişkenlere logaritmik dönüşüm uygulanmıştır. Böylece hem dağılım simetrisi sağlanmış hem de uç değerlerin etkisi azaltılarak daha istikrarlı ve güvenilir tahminler elde edilmesi amaçlanmıştır. Tahmin edilen modelin hata terimlerinin normal dağılmama sorunu ile karşılaşmamak için model tam doğrusal logaritmik bir şekilde aşağıdaki gibi düzenlenmiştir.

$$lihracat_{it} = \beta_0 + \beta_1 kdvade_{it} + \beta_2 lnetsatış_{it} + \beta_3 dövizkuru_{it} + \mu_{it} \quad (1)$$

Yukarıda yer alan denkleme göre β_0 sabit terimi, β terimleri katsayıları ve μ_{it} hata terimlerini ayrıca bağımlı değişken olan ihracat it , firmaların ihracat performansını ifade etmekte ve logaritmik forma dönüştürülerek analizlerde kullanılmıştır. İkdviade it , logaritmik KDV iadesi, İnetsatış it , logaritmik net satışlar ve dovizkuru it , döviz kuru seviyesini göstermektedir. Modelin tahmini için panel veri analizi yöntemlerinden yararlanılacaktır. Model tahmininden önce bazı spesifikasyon testleri ile hangi panel veri yönteminin kullanılması gerektiği, kullanılan yöntemde hata terimlerinde normal dağılmama, heteroskedastisite, otokorelasyon ve birimler arası bağımlılık sorunlarına karşı dirençli standart hata üreten tahminciler ile model tahmini yapılması amaçlanmaktadır.

Bu çalışmada kullanılan panel veri seti, 2019–2023 yılları arasındaki dönemde Esenyurt'ta faaliyet gösteren firmalara ait yıllık gözlemlerden oluşmaktadır

Tablo 4'te modelin geçerliliği ve tahmin sonuçlarının güvenilirliği açısından yapılan spesifikasyon testleri yer almaktadır. Bu testler ile panel veri analizinde kullanılan varsayımların sağlanıp sağlanmadığını kontrol edilmektedir.

Tablo 4. Spesifikasyon Testleri

Test	Hipotez	İstatistik	p-değeri	Sonuç
Çoklu Doğrusal Bağlantı	H ₀ : Çoklu doğrusal bağlantı yoktur	Ortalama VIF = 1.74	<0.05	Çoklu doğrusal bağlantı sorunu yoktur.
LR Testi	H ₀ : Birim ve zaman etkisi yok	chi2 = 538.36	0.000	H ₀ reddedildi, model klasik değildir
Birim Etkisi	H ₀ : Birim etkisi yok	chibar2 = 538.36	0.000	H ₀ reddedildi, birim etkisi vardır
Zaman Etkisi	H ₀ : Zaman etkisi yok	chibar2 ≈ 0.001	1.000	H ₀ reddedilemedi, zaman etkisi yok
rhausman Testi	H ₀ : RE tutarlıdır	chi2 = 0.0033	< 0.05	H ₀ reddedildi, FE tercih edilir
Spesifikasyon Hatası	H ₀ : Dışlanmış değişken yok	-	-	Spesifikasyon hatası yok

Spesifikasyon testlerinde öncelikle, bağımsız değişkenler arasındaki çoklu doğrusal bağlantının varlığı VIF kriteri analizi ile incelenmiştir ve elde edilen sonuçlara göre, ortalama VIF değeri 1.74 olup, bu değer yaygın olarak kabul gören 5 sınırının oldukça altındadır. Bu durum, modelde bağımsız değişkenler arasında doğrusal ilişki bulunmadığını göstermektedir. Daha sonra birim ve zaman etkinin varlığının yanı sıra klasik, sabit ya da rassal etkiler modelinden hangisinin geçerli olduğu LR testi ve rhausman testleri yardımı ile belirlenmiştir. İlk LR testinde H_0 hipotezi reddedilmekte, birim ve/veya zaman etkisi vardır. LR testi ile birim ve zaman etkinin varlığı ayrı ayrı test edilmiş ve birim etkinin yokluğu hipotezi reddedilmesine karşılık zaman etki yoktur hipotezi reddedilememiştir. Sonuç olarak modelde zaman etki yok ancak birim etkinin var olduğunu göstermektedir. Bu test hipotezi aynı zamanda klasik model olan havuzlanmış EKK'nın da geçerli olmadığını göstermektedir.

Diğer taraftan modelde birim etki olduğu için, sabit etkiler ve rassal etkiler ya da karma etki olup olmadığının tespiti için Hausman testi yapılmıştır. Modelde etkinliği bozan herhangi bir varsayımdan sapma varsa Hausman testi sapmalı sonuç vermiştir. Bu durumda dirençli hausman yani rhausman testi yapılmıştır. Bu test sonucuna göre “H₀: RE tutarlıdır” hipotezi reddedilmiş, sabit etkiler modelinin (FE) etkin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sonraki üç test; sırasıyla modelde heteroskedastisite, otokorelasyon ve birimler arası bağımlılık sorunu olup olmadığını test etmektedir. Levene, Brown ve Forsythe testi sonuçlarına göre modelde heteroskedastisite sorunu olduğu Durbin-Watson ve LBI değerlerine göre de modelde otokorelasyon sorunu olduğu LM test sonucuna göre de birimler arası korelasyon olduğu görülmektedir.

Çalışmada yatay kesit boyutunun zaman boyutundan büyük olduğu ($N > T$) durumlarda uygun olan Pesaran (2004) CD testi kullanılarak, modelde birimler arası bağımlılık olup olmadığı test edilmiştir. Birimler arası bağımlılık testinin H_0 hipotezi birimler arası korelasyon yoktur şeklinde kurulurken; alternatif hipotez birimler arası korelasyon vardır şeklindedir.

Tablo 5. Pesaran (2004) Yatay Kesit Bağımlılığı Testi Sonuçları

Test	Test İstatistiği	p-Değeri
Pesaran CD Testi	33.843	0.0000

Tablo 5'te sonuçları verilen teste istatistiği 33.843 olup, buna karşılık gelen p-değeri 0.0000'dır. Pr değeri <0.05 küçük olması nedeniyle hem modelde hem de birimler arası bağımlılığın olmadığını iddia eden H_0 hipotezi reddedilir. Başka bir deyişle, modelde birimler arası korelasyon vardır.

Tablo 6'da seriler arası otokorelasyon olup olmadığını gösteren Durbin-Watson testi ve Baltagi ile Wu'nun (1999) geliştirdiği LBI testi kullanılmıştır. Bu testlerin istatistiksel değerlerinin 2'nin altında çıkması, otokorelasyon olasılığını göstermektedir. Modele ait otokorelasyon testi sonuçları Durbin-Watson testi değerleri 2'ye yakınsa otokorelasyon olmadığını; 2'den küçük olması ise pozitif otokorelasyon olduğunu göstermektedir.

Tablo 6. Otokorelasyon Testi Sonuçları

rho_ar	sigma_u	sigma_e	rho_fov	Modified Bhargava et al. Durbin-Watson	Baltagi-Wu LBI
0.1763	0.9886	0.9639	0.4884	1.6931	2.2994

Modelde hesaplanan Durbin-Watson değeri 1.6931 olup 2'den bir miktar düşük çıkmıştır. Bu durum, hata terimlerinde zayıf düzeyde pozitif otokorelasyon olabileceğini düşündürmektedir.

Öte yandan, Baltagi-Wu LBI değeri 2.2994 ile 2'ye oldukça yakın bir seviyededir. Bu bulgu, modelde güçlü bir otokorelasyon olmadığını, varsa bile düşük düzeyli bir otokorelasyon olduğunu desteklemektedir. Ayrıca, otokorelasyon katsayısını gösteren $\rho_{ar} = 0.1763$ değeri de hata terimlerinde birinci dereceden otokorelasyonun sınırlı düzeyde olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak tüm testler değerlendirildiğinde, düşük düzeyde pozitif otokorelasyon olduğu sonucu elde edilmiştir.

Tablo 7' de sabit etkili regresyon modeline ilişkin değişen varyans için düzenlenmiş Wald testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 7. Değişen Varyans Testi Sonucu

H0: $\sigma(i)^2 = \sigma^2$ for all I	
chi2 (23)	63484516.62
Prob>chi2	0.0000

Bu test kapsamında oluşturulan hipotezler aşağıdaki gibidir:

H_0 : Modelde heteroskedastisite (değişen varyans) yoktur.

H_1 : Modelde heteroskedastisite (değişen varyans) vardır.

Sabit etkiler modeline uygulanan modifiye Wald testi sonucunda, elde edilen p-değerinin anlamlı olduğu bu durumda da modelde heteroskedastisite (değişen varyans) yoktur şeklinde kurulan H_0 hipotezinin reddedilip, değişen varyansın olduğunu ileri süren H_1 hipotezinin kabul edildiği görülmektedir.

Tablo 8’de, çalışmada ele alınan model için Driscoll-Kraay tahmincisi kullanılmıştır. Bu tahminci, panel veri analizinde birimler arası korelasyon, otokorelasyon ve heteroskedastisiteye karşı dayanıklı standart hata tahminleri üretmesi ile bilinir (Driscoll & Kraay, 1998). Standart FE veya RE modellerinde bu yapısal sorunlar göz ardı edilirse, tahminlerin standart hataları hatalı olur ve anlamlılık testleri yanıltıcı olabilir. Driscoll-Kraay tahmincisi, bu nedenle daha güvenilir ve yapısal sorunlara dayanıklı sonuçlar sağlamaktadır (Hoechle, 2007).

Tablo 8. Driscoll-Kraay Testi Sonucu

Driscoll-Kraay standard hatalarla regresyon				Metot: Sabit Etkiler Regresyonu		
Number of obs: 1142				Number of groups: 251		
Group variable (i): firm				F(3, 4) = 1113.01		
Within R ² = 0.4904				Olasılık Değeri (Prob.) > F = 0.0000		
İhracat	Katsayı	Drisc/Kraay Stand. Hata	t değeri	P> t	[95% Güven Aralığı]	
lkdvade	0.1639731	0.0437311	3.75	0.020	0.0425562	0.2853901
lnetsatış	0.3964406	0.076904	5.15	0.007	0.1828753	0.6100059
dovizkuru	0.0645271	0.012827	5.03	0.007	0.028136	0.1001407
_cons	8.48252	1.483041	5.72	0.005	4.3649339	12.6001

Tablo 8’de sunulan tahmin sonuçları göz önüne alındığında ve KDV iadesi ile firma ihracat performansı arasındaki ilişkiyi değerlendirmek üzere kullanılan modelde uygulanan Driscoll- Kraay testinin sonuçları incelendiğinde, modelde 1142 gözlem ve 251 firma (grup) yer almakta olup, F-istatistiği Prob > F: 0,0000 <0.05 küçük olduğundan modelin genel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Within R² değeri 0.4904 olup, bağımsız değişkenler (KDV iadesi, net satışlar ve döviz kuru) bağımlı değişkenin(ihracat performansını) yaklaşık %50’sini açıklamaktadır. Modelin firma ihracat performansını açıklayıcı gücünün kısmen yüksek olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, test sonuçlarına dayanarak çalışmada kullanılan modelin son hali aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

$$lihracat_{it} = 8.483 + 0.164 \times lkdvade_{it} + 0.396 \times lnetsatış_{it} + 0.065 \times dovizkuru_{it} \quad (2)$$

lkdvade katsayısı 0.1639 olup %5 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır (p=0.020<0.05). Diğer değişkenlerin etkileri sabit iken, KDV iadesindeki %1’lik bir artışın ihracatta ortalama %0.16’lık bir artış olduğunu göstermektedir. Bu vergi teşviklerinden biri olan KDV iadesi uygulamasının ihracat performansı üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi olduğunu desteklemektedir. Bu, KDV iadesi uygulamasının firmaların ihracat performansını teşvik edici etkisinin ekonomik olarak da kayda değer olduğunu göstermektedir. Özellikle KOBİ’ler için sağlanan iade miktarındaki artış, ihracat kapasitesini artırarak üretim ve satış hacmini yükseltebilir.

Lnetsatış, katsayısı 0.3964 olup %5 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. ($p=0.007<0.05$). Diğer değişkenlerin etkileri sabit iken, net satışlardaki %1'lik bir artışın, ihracatta ortalama %0.40 civarında bir artırmaktadır. Bu bulgu, firmanın cirosunun ihracat kapasitesini önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir. Daha yüksek satış hacmine sahip firmalar, üretim, lojistik ve finansal kaynak açısından daha güçlü olduklarından, ihracat performansları da daha yüksek olmaktadır.

dovizkuru (Döviz Kuru) katsayısı 0.0645 ve yine %5 düzeyinde anlamlıdır ($p=0.007<0.05$). Döviz kurundaki artışların ihracatı pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Bu sonuç, döviz kuru artışlarının fiyat avantajı sağlayarak ihracatı artırabileceği görüşü desteklemektedir. Başka bir deyişle, TL'nin değer kaybetmesi, ihracatçı firmalar için fiyat avantajı yaratarak uluslararası pazarlarda rekabet gücünü artırmakta ve ihracat hacmini teşvik etmektedir. Bu sonuç, döviz kurunun ihracat performansı üzerindeki belirleyici rolünü ekonomik olarak da desteklemektedir.

6. Sonuç

Yapılan bu çalışmada, Türkiye'nin ihracata dayalı büyüme stratejisi çerçevesinde uyguladığı KDV iadesi teşvikinin, firmaların ihracat performansı üzerindeki etkisini Esenyurt ilçesindeki firmalar özelinde incelenmiştir. Kullanılan panel veri analizi 2019–2023 dönemine ait, 251 firma ve 1142 gözlemi kapsamaktadır. Yapılan analizi sonucunda, KDV iadesi uygulamasının ihracat performansını istatistiksel olarak anlamlı ve olumlu bir etkisi olduğu belirlenmiştir. Ayrıca net satışlar ve döviz kuru değişkenlerinin de ihracat performansında anlamlı bir belirleyici olduğu görülmüştür.

Analizler, KDV iadesindeki %1'lik bir artışın ihracat performansında ortalama %0.16'lık bir artış sağladığını ortaya koymuştur. Benzer şekilde, net satışlardaki artış, yani firma ölçeğindeki büyüme ihracat kapasitesini önemli ölçüde artırmakta; döviz kuru artışları ise fiyat avantajı yaratarak ihracatı olumlu yönde etkilemektedir. Elde edilen bu bulgular, KDV iadesi gibi mali teşvikler ihracatçı firmaların vergi yükünü azalttığı için üretim ve satış maliyetlerini azaltmakla bu da ihracatçıların likidite ve rekabet gücünü de artırmaktadır.

Politika yapıcılar açısından bakıldığında, vergi teşviklerinin doğru ve etkin kurgulanmasının dış ticaretin gelişmesine doğrudan katkı sağladığı görülmektedir. KDV iade mekanizmasının daha hızlı, şeffaf ve sistematik bir şekilde yürütülmesi; küçük ve orta ölçekli ihracatçı firmaların desteklenmesi; döviz kuru dalgalanmalarına karşı risk yönetim araçlarının sağlanması gibi önlemler, ihracatın sürdürülebilir büyümesine katkı sağlayacaktır. Çalışmanın temel hedefi, KDV iadesinin ihracat üzerindeki etkisini ulusal düzeyde ortaya koyarak literatüre katkı sağlamakla birlikte, politika yapıcılar için faydalı sonuçlar sağlanması amaçlanmaktadır.

Çatışma Beyanı (Competing Interests)

Çalışmanın yazarları, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedirler.

The authors declare that they have no competing interests.

Destek ve Teşekkür (Fundings and Acknowledgments)

Çalışma, kamusal, özel, ticari nitelikte ya da kar amacı gütmeyen herhangi bir kurumdan destek alınmadan hazırlanmıştır.

This research received no specific grant from any funding agency in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Etik Beyanı (Ethical Statement)

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Araştırmacıların Katkı Oranı (Author's Contributions)

Yazarlar çalışmaya eşit oranlarda katkı sağlamışlardır.

The authors contributed equally to the study.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Demir, M. (2001). KDV iadesi uygulamalarının değerlendirilmesi. *Maliye Dergisi*, (139).
- Evans, R. (2025). *Fixed effects vs. random effects models: Understanding the differences*. EconometricsTutor. <https://www.econometricstutor.co.uk/panel-data-analysis-fixed-effects-vs-random-effects-models>
- Gelir İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, Hazine ve Maliye Bakanlığı. (2025, 1 Mayıs). *Katma değer vergisi ile ilgili bilgiler*. https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/CVI3.htm
- Gelir İdaresi Başkanlığı. (2023). *2023 yılı KDV iade istatistikleri*. <https://www.gib.gov.tr/>
- Gourdon, J., Monjon, S., & Poncet, S. (2014). *Incomplete VAT rebates to exporters: How do they affect China's export performance?* (FERDI Working Paper No. P117). Fondation pour les Études et Recherches sur le Développement International.
- Guo, Y. M., & Li, X. (2023). The impact of greater VAT tax neutrality on total factor productivity: Evidence from China's VAT credit refund reform in 2018. *Economic Analysis and Policy*, 78, 922–936.
- Hazine ve Maliye Bakanlığı. (2014). *Katma Değer Vergisi Genel Uygulama Tebliği (Sıra No: 1)*. Resmî Gazete (Sayı: 28983, 26 Nisan 2014). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140426M1-1.htm>
- Hoechle, D. (2007). Robust standard errors for panel regressions with cross-sectional dependence. *The Stata Journal*, 7(3), 281–312. <https://doi.org/10.1177/1536867X070070030>
- Hsiao, C. (2003). *Analysis of panel data* (2nd ed.). Cambridge University Press.
- Kaya, T. (2011). *KDV Kanunu uygulamaları ve yorumları*. Seçkin Yayıncılık.
- Kemer, O. B. (2003). *İhracat teşvikleri: Teori ve uygulama* (s. 33). Alfa Yayıncılık.
- Kuria, J. N., Omboi, D. B., & Achoki, D. G. (2017). The effect of corporate income tax incentive on the performance of EPZ firms in Kenya. *International Journal of Finance and Accounting*, 2(5), 43–55.
- Resmî Gazete. (1995, 22 Aralık). *İhracat Rejimi Kararı (Karar No: 95/7623)*. Resmî Gazete (Sayı: 22515). <https://www.resmigazete.gov.tr/>
- Rövşen, Ş., & İnci, A. (2000). Küreselleşen Avrupa'da ihracat teşvikleri. *Vergi Sorunları Dergisi*, Mayıs, (140), 177.
- Saraçoğlu, F., & Ejder, H. (2016). Katma değer vergisinde varış ülkesinde veya menşe ülkesinde vergilendirme ve ihracat istisnası. *Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi*, 17(1).
- Şenyüz, D., Yüce, A., & Gerçek, A. (2021). *Türk vergi sistemi*. Ekin Basım Yayın.
- Şimşek, H., & Yazıcı, Ö. (2004). İhracat teşviklerinin etkinliğini ölçmeye yönelik bir analiz: Bilecik ve Eskişehir örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 1–20.
- T.C. (1984). *Katma Değer Vergisi Kanunu (Kanun No: 3065, Kabul Tarihi: 25.10.1984)*. Resmî Gazete (Sayı: 18563). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=3065&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2025, Mart). *Devlet yardımları rehberi*. <https://ihracat.ticaret.gov.tr/data/5d42d72813b87632542a2e71/Devlet%20Yard%C4%B1mlar%C4%B1%20Reh>
- Türkay, H., & Ünsal, H. (2008). Türkiye'de ihracatta uygulanan KDV iadesinin ihracata etkisi: Ekonometrik bir analiz. *Sosyo-Ekonomi*, 8(8), 89–98.
- Uludağ, M., & Arıcan, M. (2003). *Dış ticaret politikaları ve Türkiye uygulaması*. Alfa Yayınları. Usta, R., vd. (2017). *KDV uygulamalarında iade işlemleri*. İstanbul: İSMMMO Yayınları.
- Usta, M. & Gerekan, B. (2017). İhracattan Doğan KDV İade Sürecinin Başarısını Etkileyen Faktörler: Yeminli Mali Müşavirler Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları*, 10(2), 235-260

Fatma Ercan, Yunus Budak

***KDV İadesinin Firmaların İhracat Performansı Üzerindeki Etkisi: Esenyurt'taki
Firmalar İçin Panel Veri Analizi İle Ampirik Bir Değerleme***

Vol: 9 Issue: 1

Winter 2026

Wang, L., & Anwar, S. (2022). VAT rebate policy and export performance: A case study of China's mechanical goods industry. *Emerging Markets Finance & Trade*, 58(1), 220–236.

Yakal, A. (2002). İhracata yönelik devlet yardımları. *Dış Ticaret Dergisi*, (24).

Yerdelen Tatoğlu, F. (2024). Panel veri ekonometrisi: Stata uygulamalı. Beta Basım Yayın.